

Refik Durbaş
"Popüler Bilim"
Yeni Yüzyıl, 12.6.1995

Hayatin Kökleri, Bir Matematikçinin Savunması, İkili Sarmal, Genç Bilimadamına Öğütler, Modern Bilimin Oluşumu, Üniversite, Rastlantı ve Kaos, Büyük Bilimsel Deneyler, Bilimin Öncüleri, Çok Geç Olmadan, İlk Üç Dakika...

Biraz uzun oldu ama, hepsi de TÜBİTAK'ın yayımladığı "Popüler Bilim Kitapları"nın adları.

Bu kitaplar kitaplığımın ayrı bir köşesinde duruyordu. Şimdi bunlara iki yeni kitap daha katıldı: James L. Adams'ın kaleme aldığı *Bir Mühendisin Dünyası* ile Richard Feynman'ın *Fizik Yasaları Üzerine*.

Bir Mühendisin Dünyası, mühendisliğin bilinmeyen yönlerinin açıklama çabasıyla yazıya dönmüş bir kitap. Adams'ın da "Giriş" yazısında altını çizdiği gibi "kitabın amacı teknolojik mucizeleri tanıtmak değil, mühendisliğin doğasını ayrıntılı bir biçimde ele almak."

Fizik Yasaları Üzerine ise 1964 yılı Einstein Ödülü sahibi Prof. Richard Feynman'ın çağrılı olarak gittiği Amerika Birleşik Devletleri'nin Cornell Üniversitesi'nde verdiği yedi bölümlük "Messenger Konferansları"nı kapsamakta.

Feynman, yerçekimi yasasından başlayarak matematik ve fizik arasındaki bağıntı üzerinde durmakta, geçmiş ile geleceği ayırt etmeden söz ettikten sonra yeni yasalar arayışı ile konuşmasını tamamlamakta.

Bu kısa çerçevede "Popüler Bilim Kitapları"nın tümünden söz etmenin mümkünü yok.

Yalnızca şunu söylemek istiyorum: Bilim, bizim için anlaşılmasından korkulacak bir konu. Daha doğrusu "anlamayız" diye pek okumaz, ilgi duymaz görürüz.

TÜBİTAK, adı üstünde bilimi "popüler" kılmaya çalışarak bu "engel"i aşmayı hedefliyor.

Kitapların geniş bir çevreye yayılması, örneğin Steven Weinberg'in *İlk Üç Dakika* sı gibi kimi kitapların üç ayda üçüncü basıma ulaşması, kimi kitapların da altıncı basımlarının tükenmekte oluşu bu "engel"i aşmanın bir göstergesi değil mi?

Siz de kitaplığınızda bir yer açın "Popüler Bilim Kitapları"na. Kitaplığınız yoksa, bu dizi evinizde bir "merak" köşesi oluşturmak için işte bulunmaz bir fırsat.

Adı her ne kadar "bilim" olsa da, sonuçta meraklısına ve merakını kıskırtmak isteyenler için çünkü...

Ünal Ersözlü
"Kimya Öyküsü"
Ateş, 20.06.1996

"En anlaşılabilir olayların bile bir mantığı bulunur. Başlangıçta farkına varılmayan tutarsızlıklar, daha sonra ortaya çıkar. Herhangi bir kuram ya da önerme için tutarsızlıklar çok tatsız şeylerdir. Sonunda, ya kuramdaki yanlışlık düzeltilir ya da derin düşünmeye başlanır."

Derin düşünmekten gidecek uzaklaşmış bu ortamda, yukarıdaki paragrafı, TÜBİTAK Yayınları'ndan çıkan *107 Kimya Öyküsü* adlı kitaptan aktardım. TÜBİTAK, çıkardığı kaliteli bilimsel yayınlarla, insanı şaşırtmaya devam ediyor. Nedense olumsuzluklara alıştığımız için, olumlu şeyleri görünce hem seviniyor, hem de biraz şaşırtıyoruz. En iyisi haya-

ta farklı bir yerlerinden ve daha geniş bakabilmek için, kimya doktoru ve eğitimci Nihal Sarıer'in duru bir Türkçe ile çevirdiği bu kitabı okuyun. Ayrıca çok sayıda insana ulaşılması için, gerçekten makul fiyatlarla satılan bu kitapları, incelemeye devam edin. *Bilimin Öncüleri*'nden, *Genç Bilimadamına Öğütler* adlı kitaba kadar; farklı ufukları, bilimin sadeleştirilmiş ve insana fayda sağlayan yanlarını keşfedin. Çünkü buna gerçekten herkesin ihtiyacı var!

Enis Batur
"Alıç Ağacı ile Sohbetler İçin Nâhoş Bir Sohbet"
Virgöl, 19.10.1997

- Yaklaşık üç yıl oldu; Milliyet gazetesinde bir yazınız yayımlandı. "Hikmet Birand'ı anımsayış". O yazıda, yarı yarıya unutulmuş bir bilimeri olan Birand'ın hepten unutulmuş bir kitabı, *Anadolu Manzaraları* üzerinde duruyordunuz. Bana biraz abartılı gelmişti yaklaşımınız; bir "başyapıt" olarak görüyordunuz *Anadolu Manzaraları*'nı. TÜBİTAK Yayınları, Hikmet Birand'ın *Alıç Ağacı ile Sohbetler*'ini bu yıl yayımlayınca hemen alıp okudum, doğrusu merak ediyordum: Bu kitap için de aynı nitelemeyi yapar mıydınız, yapacak mısınız bakalım?

+ Bilmem siz "başyapıt"tan ne anlıyorsunuz, herkesin her vakit ökesel yanı üzerinde görüş birliğine varacağı bir kitap mı bu nitelemeyi hak eder diye düşünüyorsunuz, benim yalnız gerekçelerim oluyor anlaşılabilir: Çok iyi kurulduğuna, sonra da çok iyi yazıldığına inandığım yapıtı "Divinia" sayıveriyorum ben. Okur olarak daha ne beklemeliyim, başkalarının onaylarını mı, nicedir beklemiyorum bunu. Evet, *Alıç Ağacı ile Soh-*

betler de bir başyapıt benim gözümde: Sağlam, güçlü, kalıcı etkileri olacağını kestirdiğim bir yazı. Hikmet Birand, bir bitkibilimci. O kimliğiyle yetinebilir, bilimsel araştırmalarının sonuçlarını, mekanik bir üslupla aktarma yolu seçebilirdi. Öyle yapmamış, zorlu bir seçim onunkisi: Ancak klâsik ustalarda örneklerine rastladığımız, derinlemesine açılan bir söyleşi düzeni içinden iletceğini iletti.

- Basmakalıp bir anlatım biçimi değil mi sohbet tarzında yazmak, sizce?

+ Bu biraz da sohbe, diyaloga, söyleşiye nasıl baktığınıza bağlı. Şüphesiz eski, çok eski bir anlatım yolu sayılabilir bu: İşe Sokrates'ten başlayacak olursak. Gelgelelim. "antik" metinlerle sınırlanamayız o ufukta. Rönesans öncesinden başlayarak, Bruno'dan Erasmus'tan, II. Tasso'dan ve Leopardi'den modernlere dek uzanabiliriz: Hoffmannsthal'a, Valéry'ye, Butor ve Pinget'ye geleceğiz demektir. Ama bu söyleşi üzerine söyleşiyi başka bir vakit geliştirmek daha doğru olur benim açımdan, size yalnızca şunu anımsatmak isterim: Ataç'ta ya da Birand'da gördüğünüzde 'naftalin kokusu alıyorum' dediniz, diyeceğiniz bir tavır Derrida'da karşınıza çıkınca şaşırmanın, Birand'ın sohbeti seçmesi, "okur"u doğruya doğruya kitabın içine çekmesini istemesiyle ilintili: Metne katılıyor, kapılıyorysak başarılı bir yordam bu. Kendi payıma, hemen girdabin içinde buldum kendimi, sudan toprağa, bozkırdan ağaca büyük, görkemli bir dansın partöneri oldum, Birand'ın elinden.

- Diyelim ki bu konuda daha düşünmek gerekiyor, ben de düşünmek isterim; ama *Alıç Ağacı ile Sohbetler*'i sizin gözünüzde "başyapıt" kılan herhalde böyle bir söyleşi geleneğinin önemli bir halkası saymanız olmasa gerek?

+ Tabii değil. Gene de, Hikmet Birand'ın anlatımsal özel-

likleri üzerinde biraz daha oylanmak gerekir. Bilmem yeryüzü şekillerini, yeraltı dünyasının karakteristik yapısını iyi tanımasından mı, bu söyleşilerin doğal bir genişleme biçimi olduğunu gözlemledim ben. Sanki bir ağaçtan, güngörmüş bir ağaçtan kesit alınmış, söz halkaları halinde bir merkezin etrafında geliyor, izlenimine kapıldım her sohbette. Doğanın hareketlerine öykünüyor Birand'ın söyleşileri, tabakalar kuruyor, farklı iklim özelliklerini yansıtan davranışlar sergiliyor.

- Konusuna uygun bir söz biçimi mi yaratıyor yazar?

+ Bunu gözümüze sokmadan gerçekleştiriyor bana kalırsa. Şüphe yok ki. Hikmet Birand'da bir eğitimci çekirdeği var, didaktik yanını yabana atmak aklımdan geçmez, ne var ki bu perspektifle yaralamıyor da yazısını, denemeci'yi kolluyor, ona hâle gelsin istemiyor besbelli.

- Doğa'ya övgü düzüyor bir yandan da...

+ Bir pastoral efsane var işin içinde. Latin ozanlarını çağrıştıran bir tutum Birand'ın. Düşünün, bir roman kahramanı var elinizde: Alıç ağacı. Var mı, yok mu, bir zamanlar olmuş da yarın gene ortaya çıkar mı, bunu boşlukta bırakıyor. Alıç ağacı bir efe, bir halk kahramanı, aynı zamanda da, Godot kadar etkileyici bir metafizik tümelik. "Olaylar" onun etrafında cerayan ediyor bir bakıma. Yazar, bize, sonsuz bir incelelikle hiçbir şey bilmediğimizi gösteriyor: Suyu, toprağı, bozkırı, çalıları ve ağaçları gerçekte hiç tanımıyoruz. Doğadan fıradayız nicedir. Toplum'la ve İnsan'la didişmeye öylesine kaptırmış ki kendimizi. Varlık hakkında körkütük cahilleştirmiş göremiyoruz.

- Erken gelmiş bir ekolojik çağrı görüyorsunuz Birand'ın yazdıklarında. Bir çevre bilinci kaygısı aşlamak amacıyla mı yazdığını düşünüyorsunuz söyleşileriniz?

+ Bu kadarı, kanımca, Birand'ın metinlerinin karmaşasını hiçe saymak, o yazıyı indirgemek olur. Bana öyle geliyor ki, yazar, karşısına yerleştirdiği

yüzü silik okura okumayı öğretmeye girişiyor. Doğa, hiçbir sözcüğünü, kurallarını, fiil çekimlerini, özelliklerini kestiremediğimiz yabancı bir dil gibi artık. *Alıç Ağacı ile Sohbetler* hem bir alfabe sunuyor bize, hem de cümle kurmanın yollarını gösteriyor. Bir ağacı anlamak çok güç iş, buna vakit, özen ve emek ayırmak, yüklemek yapmak gerekiyor. Konunun genişliğine dikkat çekiyor Birand; Tarih'e ve Coğrafya'ya gönderiyor okuru; sayısız etmen arasında, sonuç-neden ilişkisinin dehlizlerinde dolaştırıyor. Kibar bir kitap 'Alıç Ağacı', bizi sığılmızla suçlayacağına, ondan kurtarmayı vad ediyor. Bu kitabı baştan uca, hak ettiği tempoyla okuyacak olan her okurun, bugün, kendisinin soruşturma fişini dolduracağı kanısındayım ben.

Serhan Ada
Radikal, 27.02.1998

TÜBİTAK güzel kitaplar yayınlıyor. Nasıl dağıtıyor, kim satıyor? Burası belirsiz. Medya suskun, kitap köşelerinden çıt çıkmıyor. TÜBİTAK yine de vazgeçmiyor. Sonuncuyu bir arkadaşım keşfetmiş. Ben elinden kapтым. Adı: *Katla ve Uçur* (Kâğıt Uçakta Son Nokta). Çevirmen başlığa yorum 'katmış'. Olsun. Uymuş ve güzel olmuş. Kitabı belki çoğunuz okudunuz. Dört basımda 10.000 adet! Okurlar arasında çocuklar da olmalı. Yoksa bile olduğunu düşünmek iyi geliyor. Kitabın yazarı iki kafadar. Yapımcısı demek daha doğru. Dick Kline ve Floyd Fogleman. İki kafadar kâğıt uçuruyorlar. Otuz yıldır. Yerçekimini ti'ye alıyorlar. Kâğıt uçak tarifleri veriyorlar. Sky Hawk, Voyager, Condor, Sting Ray ve diğerleri. Asıl önemlisi Gypsy Moth. İki kafadardan tasarımı. 'Kanat profili basamaklı' kâğıt uçak. Kline kitaba Hindenburg'un zeplinini anlatarak başlıyor. Hani şu Alman-

ya'dan kalkıp ABD'de çıkan Fogleman ise zeplincinin kazadan kurtulan köpeğini veteriner amcasının eve getirdiğini anlatıyor. İki kafadar, bilmeden çocuklukta keşmişler. Tam zeplin hülyasının teslimiyetle sonuçlandığı noktada. *Katla ve Uçur*'u alın, okuyun. Hem içinde kuşe kâğıtlar çıkıyor. Çocuklar uçak yapсын diye.

Hikmet Akarsu
"Bilimsel Gafllar"
Posta, 21.07.1997

Sizlere TÜBİTAK'ın Popüler Bilim Kitapları'ndan bahsetmeye devam edeceğimi yazmıştım. Yaz tatilinde olmamız dolayısıyla çocuklar için çok yararlı olabileceğini düşündüğüm, onların hayal güçlerini, bilimsel arzularını geliştirecek bir kitaptan söz açmak istiyorum: Bilimsel Gafllar... (96 sayfa) Kitabın yazarı Billy Aronson. Kitap, son derece basit bir Türkçe ile, çocukların bayılarak okuyabileceği bir şekilde, neşeli, eğlenceli olarak yazılmış. İçinde çok "cici" desenler, vinyetler var. Ben, koca bir adam olarak okuduğunda bile içinde buluş yapma istekleri belirdi. Doğruya giden eğri yolda, yani büyük bilimsel gafllarla, ne kadar enteresan buluşların yapıldığını anlatıyor. Hepsini de gerçek hikayeler...

Romalı Batlamyus'un İskenderiye'de oluşturduğu kuramın nasıl bir gaf olduğunu, bunun, Kopernik'in neleri ortaya çıkarmasını sağladığını bir masal gibi okuyorsunuz. Simyacıların altın üretebilmek için giriştikleri çabalar sonucunda, altın yerine ne garip icatlar yaptıklarını, Hindistan'a ulaşmaya çalışan Kristof Kolomb'un yanlış bilimsel tespitlerle yola çıkıp, nasıl farkında olmadan Amerika'yı keşfettiğini, Pasteur'ün buluşlarını vs. vs...

Bu kitabı mutlaka alın... Çocuğunuza armağan etmekle kalmayın, siz de okuyun. Hem gülün eğlenin, hem de çocu-

nuza büyük bir vizyon sağlayın. Unutmayın, çocuklar bizlerden çok daha hayalci ve yaratıcıdır. Bu kitaplarla bilim sevdasına düşen çocukların yarın öbür gün neler yaratacaklarını düşünmek bile insanda tatlı bir düş tesiri yaratıyor... Hadi çocuklar, çizgi film, ders, ödev, futbol kafi!.. Kitap başına... Daha eğlenceli olacağına ben garanti veriyorum...

Abbas Güçlü
Milliyet, 30.11.1996

Henry Rosovsky'nin Bir Dekan Anlatıyor ismini taşıyan kitabını mesleğiniz ne olursa olsun mutlaka okumalısınız.

Özellikle üniversite camiasının okumasında büyük yarar var.

Henry Rosovsky, dünyanın en iyi üniversitesi olarak kabul edilen Harvard Üniversitesi'nin en büyük fakültesi olan Fen-Edebiyat Fakültesi'nde tam 11 yıl dekanlık yapmış. Bu süre içerisinde neler görmüş, neler yaşamış, büyük bir içtenlikle ve nüktedanlıkla ustaca kaleme almış. TÜBİTAK, çok iyi bir seçim yaparak bu kitabı Türkçe'ye çevirmiş.

Kitapta öylesine ilginç anekdotlar var ki, sanki aynuları bizde de yaşanıyor. Örneğin, son yılların üniversitelerdeki en büyük tartışma konusu seçimler konusunda şu değerlendirme yapılıyor:

"Bizde dekan ve rektörler seçimle iş başına gelmezler. Atamayla göreve başlarlar ve işlerine son verilebilir. Bu, işin püf noktasıdır. Çünkü öğretim üyelerince yapılan seçimler, genellikle zayıf liderlerin iş başına gelmesine yol açar. Akli başındaki hangi profesör kendi dalında bütçe kesintileri yapılmasını öneren bir dekana oy verir?.."

Kitapta daha böyle tartışma yaratacak öylesine çok bölüm var ki, hepsini almaya kalksam değil benim köşe, gazetenin tamamı yetmez. Siz en iyisi mi, bu kitaptan bir tane alın.

